Demokrasiyi kurtarmak

Şamil Dağ

Demokrasi güçler ayırımı olmadan olmaz. Demokrasi temel insan haklarını temel alan hukuk nizamı olmadan da olmaz. Özgürlüğün olmadığı yerde de demokrasiden söz edilemez. Demokrasi sandıksız da olmaz. Ama bütün bunlarla beraber demokrasi bir gönül işidir. Gönüllü olmadan demokrasi hiç olmaz!

Almanya'da bugün yaklaşık 29 milyon insan gönüllü olarak topluma katkıda bulunuyor. Kimisi spor kulübünde çocuklara antrenörlük yapıyor, kimisi kültür etkinliklerinde görev alıyor, kimisi mültecilere destek oluyor. Federal hükümetten eyaletlere kadar birçok kurum, gönüllülüğü teşvik etmek için programlar geliştiriyor. Eski İçişleri Bakanı Nancy Faeser'in dediği gibi: *"Gönüllülük demokrasimizin belkemiğidir. Güven ve toplumsal birlik sağlar."*

Herkes İçin Bir Alan

Gönüllülük çok farklı alanlarda karşımıza çıkıyor: eğitim, spor, komşuluk, kültür ya da mülteci desteği… 2019'daki bir araştırmaya göre, 14 yaş üstü Almanların yaklaşık yüzde 40'ı gönüllü olarak çalışıyor. İlginç bir ayrıntı: kırsal bölgelerde gönüllülük oranı kentlerden daha yüksek. Ayrıca gönüllülerin dörtte biri, yöneticilik gibi sorumluluk gerektiren görevler üstleniyor.

Gönüllülük yalnızca topluma fayda sağlamıyor; gönüllülere de mutluluk, beceri ve deneyim kazandırıyor. Katılım kültürü, birlikte karar alma, uzlaşma ve iş birliği gibi demokratik değerler de tam burada hayat buluyor.

Gönüllülüğe tam destek

2020'de kurulan Alman Gönüllülük ve Katılım Vakfı (DSEE), bu alanı daha da güçlendirmek için önemli bir adım oldu. Vakıf, gönüllülere eğitim, danışmanlık ve ağ kurma imkânları sunuyor; ayrıca dijitalleşme projelerini destekliyor. Yıllık 30 milyon Euro bütçe ve 75 çalışanıyla faaliyet gösteren bu kurum, gönüllülüğü hobi olmaktan çıkarıp demokrasinin yapı taşlarından biri hâline getiriyor. Eyaletler düzeyinde de bu işi Gönüllüler Ajansı yapıyor. Berlin'in on iki semtinin her birinde bir Gönüllüler Ajansı (Agentur für Ehrenamt) bulunuyor. Bu kurumlar gönüllü çalışmak isteyenlere danışmanlık ve rehberlik hizmeti veriyor.

Gelecek Girişimleri: *"Ehrentag"* ve Katılımın Teşviki

2026 yılında, Anayasa'nın 78. yılı şerefine Almanya çapında ilk defa *"Ehrentag"* düzenlendi. Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in öncülüğündeki bu etkinlik:

- Gönüllülüğü görünür kılmayı,
- Yeni gönüllüleri teşvik etmeyi,
-Belediyeleri, şirketleri ve dernekleri harekete geçirmeyi amaçlıyor.

Hessen`de üç milyon gönüllü yaşıyor.

Hessen Eyalet Hükûmeti de, Federal Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in 2023'te öncülük ettiği *"Ehrentag"* (Onur Günü) kapsamında gönüllü çalışmalarını destekleyecek. *"Der Ehrentag. Für dich. Für uns. Für alle"* (*"Onur Günü. Senin için. Bizim için. Hepimiz için."*) sloganıyla düzenlenecek program kapsamında Hessen eyalet yönetimi etkinlik planlayan dernek ve belediyelere 1.000 Euro'ya kadar mali yardım sağlayacak.

Federal Cumhurbaşkanı'nın öncülüğündeki etkinliklere memnuniyetle katılacaklarını belirten Hessen Eyalet Başkanı Benedikt Kuhn şunları söyledi: *" Hessen Eyalet Hükûmeti olarak gönüllülüğe uzun yıllardır büyük önem veriyor ve çeşitli yollarla destekliyoruz. Yıllık yaklaşık 26 milyon Euro'yu bu amaçla ayırmamız, Hessen'deki üç milyon gönüllünün çalışmalarına verdiğimiz değerin göstergesidir."*

Mültecilerle Dayanışma

Özellikle 2015'teki mülteci akını, gönüllülüğün toplumsal dayanışmadaki önemini bir kez daha gösterdi. Mültecilere danışmanlık ve rehberlik sağlayan gönüllüler, onların entegrasyon sürecinde kritik rol oynadı. Araştırmalar, gönüllülerle mülteciler arasındaki ilişkilerin çoğunlukla bireysel ve uzun vadeli olduğunu ortaya koyuyor. Fakat bu ilişkilerde dil engeli ve zorlu yaşam koşulları önemli bir sınav niteliğinde.

Yaşlanan Toplum ve Gönüllülük: Fırsat mı, Risk mi?

Almanya yaşlanıyor. Bu sadece sağlık sistemini ya da emeklilik kasalarını değil, gönüllülüğü de etkiliyor. İlk bakışta akla şu geliyor: Daha çok yaşlı, daha az enerji, daha az gönüllü. Ama gerçekte tablo o kadar basit değil.

Bugün emekli olan birçok insan geçmiş kuşaklardan farklı. Daha sağlıklı, daha eğitimli ve daha hareketliler. Ellerinde zaman var, deneyim ve bilgi birikimleri var, en önemlisi de bu birikimi topluma aktarma isteği var. İşte bu yüzden özellikle 60–75 yaş arası *"genç yaşlılar"* derneklerde, mahallelerde ve projelerde gönüllülüğün bel kemiğini oluşturuyor. Onlar olmasa, birçok girişim ayakta kalamazdı.

Ama madalyonun bir de öteki yüzü var: 80 yaş üzerine gelindiğinde gönüllülük oranı hızla düşüyor.

Firn / Shutterstock.com

Çözüm belli: Gönüllülük sadece yaşlıların sırtına yüklenemez. Gençler, kadınlar, göçmenler – toplumun tüm kesimleri- katılmalı. Demokrasi sadece deneyimle değil, çeşitlilik ve kuşaklar arası dayanışmayla canlı kalır.

Göçmenler ve Gönüllülük: Görünmeyen Demokratik Güç

Almanya'da gönüllülük denince çoğu Almanın aklına spor kulüpleri, itfaiye, karneval dernekleri ya da atıcılık kulüpleri geliyor. Oysa göçmenler de gönüllülüğün ayrılmaz ama görünmeyen bir parçası. Onlar camilerde, kültür derneklerinde, mahalle inisiyatiflerinde sessiz ama güçlü bir şekilde topluma katkı sağlıyor. Sorun şu ki, bu katkı çoğu zaman görünmüyor ve bilimsel çalışmalara da yansımıyor.

Bunun birçok sebebi var: dil, gönüllülük anlayışındaki kültürel farklılık, bürokrasi, dikkate alınmama. Ama aynı zamanda ellerinde büyük bir hazine var: çok dillilik, kültürler arası köprüler, hayat tecrübeleri. Bu potansiyel, sadece göçmenler için değil, bütün toplum için bir değerdir.

Alman demokrasisini daha güçlü kılacak ve yaşatacak olan toplumsal çeşitliliğin gönüllülük alanına da yansımasından geçiyor; farklı kökenlerden insanların her gün gönüllü olarak elini taşın altına koymasıyla demokrasinin olmazsa olmazı olan sivil toplumu güçlendirerek. Göçmenlerin kendi gettolarını aşıp gönüllülük potansiyelini Alman toplumu ile paylaşarak daha görünür kılması hem demokrasiyi daha güçlü kılacak hem de göçmenlerin aidiyet duygusunu arttıracaktır.

Berlin Örneği

Bu durumun farkında olan Berlin Kültür Senatörlüğü göçmenlerden gelen gönüllülük projelerine destek vermektedir. Destek alan projeleden biri *"Şehir Toplumuna Daha Fazla Katılım"* projesi. Bu proje mülteci ve göçmenleri sadece yardım alan değil, toplumun aktif bir parçası olarak konumlandırıyor ve onları şehir toplumundaki farklı gönüllülük çalışmalarında yer almak için eğitiyor. Proje başarılı birinci yılından sonra 2026 da da destek aldı ve akademiye dönüştü: Çok Kültürlü Gönüllülük Akademisi. Destek alan diğer bir proje ise Müslüman Gönüllülük Ajansı (MEA).

Bu projelerin hedefi toplumun algısında 'sorunlu grup' olarak yer alan göçmen ve müslümanların demokratik kültüre katkısını ortaya çıkarma ve daha görünür kılmaktır. Böylece göçmenler ve müslümanlar, yalnızca entegrasyon sürecinin ve kamu hizmetinin pasif alıcıları olmaktan çıkıp, şehrin geleceğine yön veren aktif aktörler hâline geliyor.